

Mensen meer mens laten zijn

We gaan een nieuwe eeuw in waarin mensen, zingeving, participatie en dus de kwaliteit van leven waarop zullen moeten staan. Het onderwijs is daartoe een cruciale voorwaardenschepper. Er wordt in het CDA-programma een heldere keuze gemaakt voor verantwoordelijkheid, dicht bij de mensen zelf. Voorwaarden liggen in de sfeer van budgetten, kwalitatieve randvoorwaarden, ruimte voor de eigen identiteit van onderwijsinstellingen en het voorkomen van drempels in de toegankelijkheid. Het CDA staat een onderwijsbestel voor ogen dat mensen meer mens wil laten worden en laten zijn.

Het heeft mij indertijd verbaasd dat het CDA in 1990 instemde met twee PvdA-bewindslieden op het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Met Ritzen en Wallage op O&W was de kans op een sterke stimulans van de vrijheid van onderwijs niet groot. Dat gold evenmin voor het bevorderen van een verschuiving van verantwoordelijkheden naar het laagst mogelijke en dus meest betrokken niveau. Het niveau waarop maatwerk kan worden geleverd in het belang van leerlingen/studenten en hun ouders, onderwijsgevend, de gemeenschap in de directe sociale en maatschappelijke omgeving; en zo de samenleving als geheel. Integendeel. En

G. Verburg

dat, terwijl onderwijs in onze samenleving een van de meest basale en cruciale instellingen is om de samenleving kansen te bieden een samenleving van mensen en voor mensen te laten zijn. Het CDA maakt in zijn verkiezingsprogramma voor de komende parlementsverkiezingen, een keuze voor kwaliteit. Daarmee maakt het CDA in mijn ogen de draai die nodig is om mensen kansen op toekomst te bieden. Tegelijkertijd biedt het CDA de toekomst kansen om kansrijk te worden.

In onze samenleving waar de meesten, met uitzondering van de helaas groeiende groep mensen aan de rand van de samenleving, het financieel goed heb-

ben, zal het accent de komende tijd moeten liggen op kwaliteit in plaats van op kwantiteit. Want wat schiet je er mee op als je vermogen per jaar groeit, terwijl je je kinderen niet langer op straat durft te laten spelen? En wat heb je aan lastenverlichting als door milieuvervuiling de kwaliteit van lucht en water steeds verder wordt aangetast? Veiligheid en gezondheid moet je dan elders gaan zoeken. Op vakantie of in speciale gezondheidsvoorzieningen. Maar het kan en mag nooit gewoon worden in ons land om die

essentiële zaken ver van huis te moeten zoeken.

Daar is nu een kanteling voor nodig. De kanteling van kwantiteit naar kwaliteit. Het stellen van de kwaliteit van omgeving en voorzieningen boven een hoger besteedbaar inkom-

men; zeker als blijkt dat je daarvan vervolgens steeds meer moet betalen om veiligheid en gezondheid te kopen. Onze toekomst vraagt om kwaliteit. We gaan een nieuwe eeuw in. We laten de twintigste eeuw achter ons als een eeuw van opbouw en groei van systemen en infrastructuur. We gaan een nieuwe eeuw in, waarin mensen, zingeving, participatie en dus de kwaliteit van leven voorop zullen moeten staan.

Cruciale voorwaardenschepper

Het onderwijs is daartoe een cruciale voorwaardenschepper. De Program-commissie van het CDA onderkent en erkent dit. Meer dan 45 paragrafen van 'Samen leven doe je niet alleen' zijn gewijd aan onderwerpen die met onderwijs te maken hebben. Allereerst onderkent het programma dat onderwijs na en naast de opvoeding essentieel is voor de groei en ontwikkeling van kin-

deren richting volwassenheid. Kennis vergaren, maar ook kansen krijgen om waarden (verder) te ontwikkelen, die normerend zijn voor keuzes en gedrag, behoren tot de kern van het genieten van onderwijs. Scholen en opleidingsinstituten dienen daarvoor te zijn ingericht. Onderwijsgevendens moeten daarvoor zijn toegerust.

Bovendien hebben onderwijsinstellingen in toenemende mate een rol te spelen in de omgeving. Een onderwijsinstelling is geen eiland, maar heeft een

functie in de sociale en maatschappelijke omgeving. Interactie met de samenleving is vitaal.

In het verkiezingsprogramma toont het CDA zich bewust van het feit dat dat om investeringen vraagt. Een investering, niet alleen in financiën

maar ook en vooral in het scheppen van voorwaarden om de gevraagde kwaliteit vorm te kunnen geven. Van het leggen van optimale verantwoordelijkheid bij het bestuur van een school, waarbij ouders een belangrijke plaats hebben, via het investeren in opleiding, bijscholing en kwaliteitsverbetering van arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden van onderwijsgevendens, tot aan klassenverkleining en het scheppen van meer ruimte voor culturele, sociale en emotionele vorming van leerlingen.

Verantwoordelijkheid bij scholen

Dat vraagt nogal wat. Los van de vraag of het CDA de komende kabinetsperiode kans ziet regeringsverantwoordelijkheid te dragen, is een kanteling in het denken over onderwijs het gevolg van dit programma. Niet langer zullen onderwijsinstellingen te maken moeten

Een kanteling in het denken over onderwijs is het gevolg van dit programma.

hebben met gedetailleerde regelgeving vanuit Zoetermeer. Er zullen afspraken op hoofdlijnen moeten worden gemaakt, waarbinnen bestuur en management in hoge mate zelf verantwoordelijk zijn voor vormgeving en resultaten. Dat is eerder een uitdaging dan een probleem. Besturen, mits voldoende professioneel geëquipeerd, zien deze ontwikkeling graag. Meer en meer worden scholen en onderwijsinstellingen immers afgerekend op resultaten. Dan is het voor de hand liggend, dat bestuur en management de bijbehorende verantwoordelijkheid erbij geleverd krijgen. De overheid, ook de lokale overheid, die nu nog bestuurlijk verantwoordelijk is voor het openbaar onderwijs, zal meer en meer moeten opschuiven in de richting van het scheppen van randvoorwaarden, waarbinnen zelfstandige besturen de verantwoordelijkheid dragen. Dat dat wenselijk is, maakt de publicatie in het dagblad Trouw van zaterdag 25 oktober 1997 nog eens extra duidelijk. Bijzondere scholen, die veel meer namens de ouders bestuurd worden, leveren gemiddeld een kwalitatief betere prestatie dan openbare scholen, die onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van gemeenten vallen.

Multifunctioneel centrum

De school heeft in toenemende mate een functie in de omgeving, zegt het verkiezingsprogramma. Daar ben ik het mee eens. Voor mij is het echter de vraag of de gewenste multifunctionele positie in de directe samenlevingsomgeving louter vanuit de school moet plaatsvinden. De suggestie die ik onlangs hoorde spreekt mij meer aan. Plaats over de school een 'gebouw' heen, zo luidt die suggestie. Maak een wijkvoorziening waarin de school een centrale plaats inneemt, terwijl bijvoor-

beeld ook de GGD, de muziekschool, het wijkgezondheidscentrum, sportverenigingen etc. hiervan gebruik kunnen maken. Een multifunctioneel centrum, waarin jong en oud iets te zoeken en te vinden hebben. Het bestuur van de onderwijsinstelling is verantwoordelijk voor het onderwijs dat er gegeven wordt. Het bestuur van de sportvereniging heeft zijn eigen bestuurlijke verantwoordelijkheid. De totale accommodatie kan worden beheerd door een speciaal samengestelde beheersraad. Kinderopvang, tussenschoolse en buitenschoolse opvang kunnen eveneens een plek krijgen. Niet in de schoolse sfeer. Maar elders, binnen dezelfde voorziening, waarbij sprake is van gekwalificeerde medewerkers en een passende ruimte. Een ander aspect van de school in de omgeving is het bevorderen van projecten, waarin leerlingen projecten ontwikkelen in en met de sociale en maatschappelijke omgeving. Dat vormt leerlingen en wortelt de school in de samenleving. Het verkiezingsprogramma had dit element wat mij betreft iets meer accent mogen geven.

Onderwijs en opvoeding

Het onderwijs ondersteunt en versterkt de opvoeding. De eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding ligt bij de ouders/verzorgers van kinderen. Dat is een onvervreembare verantwoordelijkheid.

Wel is een goede communicatie tussen onderwijsgevende en opvoeders belangrijk. Kinderen opvoeden en begeleiden naar volwassenheid in een ingewikkelde en uitdagende samenleving, is niet altijd eenvoudig. Noch voor de opvoeders noch voor onderwijsgevend. Overleg en de mogelijkheid om ondersteuning te krijgen zullen reëel mogelijk moeten zijn.

De digitale kloof

Kinderen en leerlingen groeien op in een samenleving die snel digitaliseert. Dat schept kansen en risico's. Leerlingen moeten zich hiervoor kunnen toerusten. Maar die kans moeten hun ouders eveneens hebben. Voor zowel ouders als leerlingen geldt de noodzaak om zich thuis te voelen in de wereld van de informatie- en communicatie-technologie (ICT). In de eerder genoemde multifunctionele wijkvoorziening, kunnen hiertoe zowel voor ouders als voor andere volwassenen, mogelijkheden worden gecreëerd. Een voorziening als deze zal laagdrempelig en uitnodigend moeten zijn. De kloof, die men nu reeds kan waarnemen tussen mensen die wel en niet vertrouwd zijn met ICT, zal voortvarend gedicht moeten worden. Dit om nieuwe vormen van tweedeling in de samenleving te voorkomen.

Breed pakket gewenst

Voor wat betreft de inhoud van het onderwijs, spreekt het programma een sterke voorkeur uit voor breedheid van het pakket. Niet alleen kennis, ook vorming en sociale vaardigheden zijn van belang. De gewenste breedheid vraagt nog iets anders, namelijk een systeem waarin integrerend onderwijs voorrang krijgt boven selecterend onderwijs. Ik stel me wel eens de vraag of je er goed aan doet kinderen rond hun twaalfde jaar al een richting te laten kiezen. Een richting die sterk bepalend blijft in je verdere (beroeps)leven. Die vraag moet eens te meer aan de orde zijn als je je realiseert dat *employability* 'werken en blijven leren' zo centraal stelt.

Studiefinanciering

In 'Samen leven doe je niet alleen' wordt de heldere keuze gemaakt voor

verantwoordelijkheid, dicht bij mensen zelf. Dat is terecht. Voorwaarden liggen in de sfeer van budgetten, kwalitatieve randvoorwaarden, ruimte voor de eigen identiteit van onderwijsinstellingen en het voorkomen van drempels in de toegankelijkheid. De eigen bijdrage en de studiefinanciering vallen binnen de categorie mogelijke drempels. De vormgeving van een nieuw stelsel van studiefinanciering ligt niet helder in het programma besloten. Een nieuwe vorm van studiefinanciering vraagt om de nodige zorgvuldigheid in opbouw en toekenning. Het recente verleden leert ons hoe het niet moet. Hoe het wel moet, vraagt prioritaire aandacht. Want waar onzekerheid is over de studiefinanciering, daar zie je dat kinderen van ouders die geen royaal inkomen hebben, minder gemakkelijk doorstromen naar het hoger onderwijs. En dat past niet in een onderwijsbestel zoals het CDA dat voor ogen staat, dat mensen meer mens wil laten worden en laten zijn.

Gerda Verburg is Tweede Kamerkandidaat voor het CDA. Zij is oud-bestuurslid van het CNV en heeft een bureau voor communicatie en projecten.